

YENİ SOĞUK SAVAŞIN ÖN CEPHESİ VE BARUT FIÇISI: BALTIK DENİZİ BÖLGESİ, BALTIK DEVLETLERİ VE KALİNİNGRAD

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Analiz No : 2017 / 8

22.02.2017

Atlantik Okyanusunun bir denizi olan Baltık Denizi, sahildar ülkeler olan Danimarka, Estonya, Finlandiya, Almanya, Letonya, Litvanya, Polonya, Rusya ve İsveç ile çevrilidir. Kıyıdaş olmayan Belarus, Çek Cumhuriyeti, Norveç, Slovakya ve Ukrayna bölgeye komşudur. Baltık Denizi Bölgesinin üç ülkesi olan Estonya, Letonya ve Litvanya Baltık ülkeleri veya Baltık devletleri olarak bilinmektedir. Baltık Denizi kıyısında yer alan, Polonya ve Litvanya ile çevrili Rusyanın federal birimi Kaliningrad Eyaletinin (Oblast) Rusya ana karası ile doğrudan bağlantısı bulunmamaktadır. İkinci Dünya Savaşından önce Doğu Prusyanın bölgesel merkezi Königsberg olarak bilinen Kaliningrad, söz konusu savaşın sonunda Sovyetler Birliğinin bir parçası haline gelmiştir.

Baltık devletleri Birinci Dünya Savaşından sonra bağımsızlığa kavuşmuş olmalarına rağmen İkinci Dünya Savaşı sırasında Sovyetler Birliğinin işgaline uğramışlardır. Bu devletler, SBnin dağılması sırasında yeniden bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır. Sovyetler Birliğinin bağımsızlıklarını 6 Eylül 1991 tarihinde tanıması ile bu devletlerin yeni bağımsızlık dönemi resmen başlamıştır. Avrupa kurumları ile bütünleşmek, bağımsızlıklarını kazanmalarından sonra anılan devletler için stratejik bir hedef olmuştur. Baltık devletleri 2002 yılında üyelik için NATO ya ve ABye başvurmuşlardır. Bu devletlerin üçü de 29 Mart 2004 tarihinde NATOya üye olmuşlar, 1 Mayıs 2004 tarihinde ise ABye katılmışlardır. NATOya katılmış olmalarına rağmen Baltık devletleri, uzun zamandan beri ve özellikle son yıllarda Rusyadan kendilerine yönelik bir tehdit olduğu algısı içerisindedirler.[1]

Bu bağlamda, Sovyetler Birliğinin ve Varşova Paktının dağılmasından sonra Kaliningradın Rusyanın önemli bir hudut bölgesi, askeri üssü ve Rus askeri planlamasının önem taşıyan bir unsuru olduğunu belirtmek gerekir. Hatırlanacağı üzere, Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliğinin Orta ve Doğu Avrupadaki o dönemdeki müttefikleri olan Bulgaristan, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Polonya ve Romanya ile arasındaki ortak savunma anlaşmasına dayanarak oluşturulan Varşova Paktı 1991 yılında dağılmıştır.

Rusya, Sovyetler Birliğinin ve Varşova Paktının dağılmasını takiben Polonya ve Baltık devletlerinde bulunan kuvvetlerini geri çekmiş, bazı kara, deniz ve hava kuvvetleri birliklerini Kaliningradda konuşlandırmıştır. Bu konuşlandırma yapılırken Sovyetler Birliği dönemindeki Baltık Askeri Bölgesi lağvedilmiş ve Kalinigrad Özel Savunma Bölgesi oluşturulmuş ve bölge, Rus Baltık Filosunun ana üssü olmuştur. Polonyanın ve Baltık devletlerinin NATOya katılmaları ile Kaliningradın Rusya bakımından önemi artmış, bölge Rusya için hayati bir ileri askeri üs haline gelmiştir. Bölge 2010 yılında Leningrad ve Moskova askeri bölgeleri ile birleştirilmiş, bu birleşme sonucu Rusya Batı Askeri Bölgesi oluşturulmuştur.[2]

Rusya 2016 yılı Ekim ayında gelişmiş S-400 hava savunma sistemleri ile birlikte nükleer silah taşıma kapasitesine sahip yüksek teknoloji İskender-M füzelerini Kalinigrada göndermeye başlamıştır. Konvansiyonel ve nükleer silah başlıkları taşıma kapasitesine sahip, yer değiştirebilen, 500 km menzilli balistik füze sistemi olan İskender-M füzelerinin ulaşabildiği mesafe INF Antlaşmasına (Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Antlaşması) uygundur. Bu füzelerin Kaliningradda konuşlandırılmasından sonra bazı NATO ülkeleri yetkilileri ve basını tarafından ciddi endişeler dile getirilmiştir. Hatta bu konuşlandırma Küba Füze Krizine benzetilmiştir.[3]

Kaliningraddaki bu konuşlandırma ile bağlantılı olarak, ABDnin Polonya ve Çek Cumhuriyetinde füze savunma sistemi kurulmasını devre dışı bırakması karşılığında Kremlinin 2009 yılında İskender-M füzelerini Kaliningrada göndermeme sözünü verdiği öne sürülmüş, Polonya ve Baltık devletlerine çok yakın mesafede bu füze sistemlerinin konuşlandırılması NATOnun tüm doğu kanadı için istikrar bozucu bir gelişme olarak telakki edilmiştir. NATO Rusyayı saldırgan askeri davranışla suçlamış, ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü John Kirby , S-400 hava savunma sistemlerinin ve İskender füzelerinin Kaliningrada konuşlandırılmasını gereksiz ve Avrupa güvenliğini istikrarsızlaştıran bir davranış olarak nitelendirmiştir.[4]

Bu tepkilere cevaben Rusya Savunma Bakanlığı resmi temsilcisi Igor Konashenkov, TASS Ajansının 22 Kasım 2016 tarihli haberine göre, *Bugün güvenliğe karşı gerçek tehlikeyi Rusya değil, Avrupanın Avrupa menşeli olmayan askeri teçhizat ve personel ile doyma noktasına getirilmesi oluşturmaktadır* şeklinde bir açıklama yapmıştır. Adı geçen, Kaliningrad bölgesinin Rusyanın ayrılmaz parçası olduğunu, Rus tarafının kendi güvenliğini sağlamak durumunda olduğunu da belirtmiştir. Bu konuda ayrıca, Kaliningraddaki konuşlandırmanın Polonya ve Romanyada NATO füze savunma sistemi ve Baltık devletlerine ek NATO birlikleri konuşlandırılmasına cevap olduğu şeklinde yorumlar mevcuttur.

Bu gelişmelerden sonra ABD 2016 Aralık ayının ikinci yarısında Avrupaya tank ve zırhlı savaş aracı sevk etmiş, bu yıl Ocak ayında Avrupada konuşlandırmalar başlamış, gönderilmesi vaat edilen 4000 personelden 1000 adedi Polonyaya varmıştır. Bu bağlamda, 4000 ABD personelinin ve 2000 askeri aracın, Polonya, Romanya, Bulgaristan ve Baltık ülkelerinde rotasyon esasına göre konuşlandırılmalarının öngörüldüğü belirtilmektedir. ABD birliklerinin Polonyaya intikali Rusya tarafından tehdit olarak algılanmış, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putinin sözcüsü Dmitry Peskov, *Bunu tehdit olarak algılıyoruz. Bu tür hareketler çıkarlarımızı ve güvenliğimizi tehdit etmektedir. Bu husus özellikle üçüncü tarafların sınırlarımızın yanında askeri varlıklarını artırması ile ilgilidir. Bunu yapan bir*

şeklinde açıklamada bulunmuştur. ABDye ek olarak Birleşik Krallık da doğu Avrupada NATO güçlerinin artırılmasına katkıda bulanmaktadır. Bu çerçevede Birleşik Krallık, 3000 kişilik kendi kuvvetlerine ek olarak ABD, Danimarka, İspanya, Norveç ve Polonyadan kuvvetlerin oluşturduğu, birkaç gün içinde konuşlanma yapabilecek şekilde daimi hazırlık durumunda bulunan NATO mukabele gücünün komutanlığını devralmıştır.[5]

Bu gelişmeler Baltık Denizi Bölgesinde katlanarak artan bir çatışma çıkma olasılığına işaret etmektedir. Esasında, Baltıklardaki gerilimin tırmanmasının Ukraynanın doğusundaki durumla ve Kırımın artan şekilde askeri bir bölge haline gelmesiyle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu hususlar dikkate alındığında, ortaya çıkan risklerin NATO ile Rusya arasındaki diyalog yoluyla azaltılmasına muhakkak surette ihtiyaç bulunduğunu söylemek mümkündür.

Bu tür bir diyalog için temel belge 1997 tarihli NATO-Rusya Kurucu Senedidir. 8-9 Temmuz 2016 tarihinde Varşovada yapılan NATO Zirvesinde NATO Devlet ve Hükümet Başkanları Baltık ve Karadeniz dahil NATO sınırlarına yakın bölgelerdeki kışkırtıcı askeri faaliyetlere ve Baltık Denizi Bölgesindeki kötüleşen güvenlik durumuna dikkat çekerek, Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonyada ileri bölgede varlığı genişletilmiş güç bulundurulması kararını açıklamışlardır. NATO liderleri ayrıca, ileri bölgedeki varlık geliştirilmesi çerçevesinde, dört adet tabur düzeyinde savaş grubunun rotasyon esasına göre konuşlandırılacağını belirtmişlerdir. Rusya bu konuşlandırmaların 1997 NATO-Rusya Kurucu Senedinin aşağıdaki hükmünün ihlali anlamına geldiğini öne sürmüştür:

> *NATO, mevcut ve görülebilir gelecekteki güvenlik ortamında İttifakın ortak güvenlik ve diğer görevlerini, büyük çapta ilave muharebe gücünü daimî olarak bulundurmak yerine; gerekli olan birlikte çalışma, bütünleşme ve takviye kabiliyetlerini temin etmek yoluyla sağlayacağını yineler. Buna bağlı olarak, bu görevlerin temini için İttifakın yeterli altyapıya dayanması gerekecektir.**[6]***

Buna karşılık NATO söz konusu konuşlandırmaların rotasyon esasına dayandığını, dolayısıyla 1997 Senedi uyarınca NATOnun büyük çapta ilave muharebe gücünü daimî olarak bulundurmaktan kaçınmaya ilişkin sözünün lafzının ihlal edilmediğini savunmaktadır.[7]

Konunun bu şekilde tartışılmasının oldukça teknik ve akademik nitelikte olduğunun altının çizilmesi gerekir. Bu tür tartışmalar Baltık Denizi Bölgesinde bir çatışma çıkma olasılığının düşürülmesine katkı sağlamamaktadır. Benzer bir eğilim Karadeniz Bölgesinde de mevcuttur. Avrupadaki güvenlik durumu günbegün kötüleşmektedir. Rusya , Avrupada Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşmasını (AKKA) 2014 yılında askıya almış, Antlaşmanın danışma grubundan 2015 yılında çekildiğini açıklamıştır.[8]

Konvansiyonel silahların kontrolü belgelerinin ve güven/güvenlik arttırıcı önlemlerin neredeyse tümünün lafzının ve ruhunun tam olarak uygulanmadığı bir ortamda, Avrupada silahlanmanın kontrolünün sağlanması adına yeni bir çerçeve oluşturulması için görüşmelere başlanması en iyi seçenek olarak görünmektedir. Bu bağlamda Almanya eski Dışişleri Bakanı (yeni Cumhurbaşkanı) Frank Walter Steinmeierin 2016 yılının ikinci yarısında yaptığı öneriler ve daha sonra AGİTin 9 Aralık 2016 tarihindeki Hamburg

Bakanlar Konseyinde kabul ettiği AGİT uygulama alanında güvenlik riskleri konusunda diyalog başlatılmasına ilişkin karar umut vericidir.

[1] Teoman Ertuğrul Tulun, The Baltic Countries: 25 Years of Accomplishment and Fear, *Center For Eurasian Studies (AVİM)*, 07.12.2016, 10.31219/osf.io/s6wfu, http://avim.org.tr/en/Analiz/THE-BALTIC-COUNTRIES-25-YEARS-OF-ACCOMPLISHMENT-AND-FEAR-1

[2] Andrew A. Michta, Kaliningrad and the Escalatory Spiral in the Baltics, *Carnegie Endowment*, 9 December 2016, http://carnegieeurope.eu/strategiceurope/66402 ; Kaliningrad Special Defence District (KOR), *Global Security*, http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/kor-kaliningrad.htm;.

[3] Andrei AKULOV, Iskander Missiles Deployed in Kaliningrad: Whom Do They Threaten? , *Strategic Culture Foundation*, http://www.strategic-culture.org/news/2016/10/13/iskander-missiles-deployed-kaliningrad-whom-they-threaten.html

[4] John R. Schindler, Putins Activation of Iskander-M Ballistic Missile Is a Message to Obama, *Observer*, 10 July 2016, http://observer.com/2016/10/putins-activation-of-iskander-m-ballistic-missile-is-a-message-to-obama/ ; Mikhail Klikushin, Russian Missiles New Target: All of Europe, *Observer*, 23 November 2016, http://observer.com/2016/11/russian-missiles-new-target-all-of-europe/ ; Kaliningrad: New Russian missile deployment angers Nato, *BBC News*, http://www.bbc.com/news/world-europe-38070201 ; Military Escalation: Russia to Deploy Iskander Rockets in Kaliningrad Exclave over US Cruise Missile Threat, *Global Research*, 22 November 2016, http://www.globalresearch.ca/military-escalation-russia-to-deploy-iskander-rockets-in-kaliningrad-exclave-over-us-cruise-missile-threat/5558413

[5] John R. Schindler, Putins Activation of Iskander-M Ballistic Missile Is a Message to Obama, *Observer*, 10 July 2016, http://observer.com/2016/10/putins-activation-of-iskander-m-ballistic-missile-is-a-message-to-obama/ ; Mikhail Klikushin, Russian Missiles New Target: All of Europe, *Observer*, 23 November 2016, http://observer.com/2016/11/russian-missiles-new-target-all-of-europe/ ; Kaliningrad: New Russian missile deployment angers Nato BBC News, http://www.bbc.com/news/world-europe-38070201 ; Military Escalation: Russia to Deploy Iskander Rockets in Kaliningrad Exclave over US Cruise Missile Threat, *Global Research*, 22 November 2016, http://www.globalresearch.ca/military-escalation-russia-to-deploy-iskander-rockets-in-kaliningrad-exclave-over-us-cruise-missile-threat/5558413; Mikhail Klikushin, Russian Missiles New Target: All of Europe, *Observer*, 23 November 2016, http://observer.com/2016/11/russian-missiles-new-target-all-of-europe/

[6] Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the

Russian Federation signed in Paris, France, *North Atlantic Treaty Organization*, 27 May 1997, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25468.htm

[7] Is the NATO-Russia Founding Act Dead?, *Center On Global Interests*, http://globalinterests.org/2016/07/15/is-the-nato-russia-founding-act-dead/

[8] Peter Korzun, Sixteen European States Led by Germany Want Arms Control Agreement With Russia *Strategic Culture Foundation*, http://www.strategic-culture.org/news/2016/11/28/european-states-germany-want-arms-control-agreement-russia.html

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "YENİ SOĞUK SAVAŞIN ÖN CEPHESİ VE BARUT FIÇISI: BALTIK DENİZİ BÖLGESİ, BALTIK DEVLETLERİ VE KALİNİNGRAD." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2017 / 8. Şubat 22. Erişim Ekim 30, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Analiz/YENI-SOGUK-SAVASIN-ON-CEPHESI-VE-BARUT-FICISI-BALTIK-DENIZI-BOLGESI-BALTIK-DEVLETLERI-VE-KALININGRAD

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır